

מומחים לתורת המשחקים מסבירים: כך נכון לנהל את המו"מ על עסקת החטופים

מדיווחים בתקשורת הזרה עולה כי עסקה לשחרור חטופים משבי חמאס עשויה לצאת לדרך כבר בשבוע הבא • כדי לנסות להבין את יחסי הכוחות שמתנהלים בין הצדדים ומה הם הסיכויים שהמתווה המדובר ייצא לפועל, שוחחנו עם מומחים לתורת המשחקים

עידן ארץ 1/2/24

על פי דיווחים בתקשורת הערבית, במצרים צופים שכבר בשבוע הבא תיחתם עסקה לשחרור החטופים הישראליים שבידי חמאס. "העניינים נעים בכיוון חיובי", נכתב בעיתון אל-ערבי אל-ג'דיד. מוקדם יותר השבוע אף דווח כי העסקה תכלול שחרור של עד 4,500 מחבלים מהכלא הישראלי במסגרת ההסכמות בין הצדדים. בלשכת ראש הממשלה הכחישו את הפרטים, וציינו כי "לא ישוחררו אלפי מחבלים".

? תרחיש האימים הימי: מה יקרה אם איראן תחליט להשתמש בנשק יום הדין.
? המדינה לא תשיב 100 מיליון שקל תמלוגים שגבתה משותפיות הגז
? ישראל ירדה למקום ה-33 במדד השחיתות העולמי. אילו מדינות עקפו אותה?

העסקה הנרקמת לשחרור החטופים אינה הראשונה שביצעה מדינת ישראל. קדמו לה עסקאות שבויים אחרות, בהן ישראל שחררה כמות גדולה של מחבלים ורוצחים תמורת שבויים ותמורת גופות של חיילי צה"ל. כדי לנסות להבין את יחסי הכוחות שמתנהלים בין הצדדים בעסקאות כאלו ומה הם הסיכויים שעסקה נוספת תצא לפועל, שוחחנו עם מספר מומחים לתורת המשחקים.

הקושי: "מדובר בתעודת ביטוח עבור חמאס"

במבט היסטורי על רוב עסקאות חטופים שביצעה ישראל, ניתן לראות כי ככל שיותר שבויים נכללים במתווה, כך הדרישות עבור כל אחד מהם דווקא יורדות. בעסקת ג'יבריל (1985) למשל, שוחררו שלושה חטופים בתמורה ל-1,150 מחבלים, קרי יחס של כ-383 לאדם. בעסקת טננבאום (2004) לעומת זאת, המחיר הגיע ל-450 מחבלים בתמורה לחייל אחד. המחיר הגבוה ביותר ששילמה ישראל היה בעסקת שליט ב-2011, אז שוחררו 1,027 מחבלים בתמורה לחייל.

"הסיבה לפערי הדרישות היא שחמאס תמיד רוצה את כל מה שיש בידי ישראל (כגון, מחבלים היושבים בבתי הכלא, ע"א), לא משנה בכמה חטופים הוא מחזיק", אומר פרופ' איל וינטר, חוקר ומרצה במחלקה לכלכלה והמרכז לחקר הרציונליות באוניברסיטה העברית. "כך שאם יש בידנו מספר קבוע יחסית של

מחבלים, כשמחלקים אותו בכמות החטופים שיש, המכנה גדל והיחס הולך וקטן. מספיק לארגון הטרור להחזיק בחטוף ישראלי אחד כדי לעורר מחאה אצלנו, כמו שראינו בעסקת שליט".

מלבד הדרישות "הקבועות" מצד חמאס, אילו עוד גורמים משפיעים על המשא-ומתן? לדברי פרופ' יוסי שפיגל מהפקולטה לניהול ע"ש קולר באוניברסיטת תל אביב ונשיא האגודה הישראלית לכלכלה, ארגון הטרור צריך את החטופים כי מבחינתו זו "תעודת ביטוח וקלף שהוא יכול לרשום בזכותו עוד הישגים במערכה מול ישראל". לפיכך, לפי פרופ' שפיגל, ככל שיש פחות חטופים בידי חמאס, כך "המחיר" של כל אחד מהם עולה. "אם לא יישארו בידם חטופים, הם יהיו חשופים לאיום ממשי מצד צה"ל. אם יישאר רק חטוף אחד בידיהם, השווי שלו יגדל, אך אם יישארו עשרה, הם יוכלו לדרוש קצת יותר. כשהיו יותר מ-200 חטופים בידי ארגון הטרור, הוא יכול היה 'לוותר' על חלקם יחסית בקלות".

לדבריו, מערכת התמריצים הזאת מקשה מאוד על שחרור כל החטופים. "לדעתי אי-אפשר לצפות שחמאס ישחרר את כל החטופים אלמלא ישראל תבטיח שהיא מפסיקה להילחם ותיתן לארגון הטרור ערבויות לכך. כל עוד חמאס לא מסיר את האיום הזה, הוא לא ישחרר את כל החטופים שבידו. לכן, קריאות כמו 'קודם נשחרר את כל החטופים ואז נילחם בחמאס' אינן הגיוניות, וגם בעזה מבינים את זה. הם ישמרו חטופים כקלפי מיקוח כל עוד יש חשש לשלומם".

וינטר לעומת זאת, יותר אופטימי לגבי הסיכויים לגיבוש עסקה בעקבות הלחצים ששני הצדדים נתונים בהם, בדגש במישור הציבורי. "ישראל תעדיף להגיע לעסקה מתוך השאיפה להחזיר את החטופים כמה שיותר מהר, וחמאס בשל מצבו הצבאי והמחאה הגוברת של האוכלוסייה האזרחית".

עם זאת, וינטר משוכנע שהתוצאות של העסקה יהיו מורכבות. זאת, "בגלל הכוח הרב שחמאס זוכה לו ברחוב הפלסטיני על עצם העובדה שיש בידיו חטופים ישראלים, ולכן הוא לא ימהר לשחרר את כולם, גם אם עסקה תצא לדרך; בארגון יטענו שחלקם 'נעלמו' או לא נמצאים בידם אלא בידי ארגון טרור אחר. כך, ניתן להעריך שהמחיר שישראל תשלם בעסקה הקרובה יהיה רק ההתחלה מבחינת חמאס, ולאט לאט הם 'מצאו' את כל החטופים ויתחילו לנהל עליהם משא-ומתן נוסף. אני לא נגד עסקת שבויים, לבי עם המשפחות, אבל זה לא סוף הסיפור. גם אם נענה לכל דרישות חמאס, הם כנראה ישאירו לעצמם את היכולת לנהל משא-ומתן על מספר מצומצם של חטופים".

לכן, סבור וינטר, בשל כך אחרוני החטופים לא ישוחררו מעזה, וייתכן שארגון הטרור ידרוש תמורתם כסף מאנשים פרטיים. "אני חושב שהאחרונים ישוחררו באמצעים כאלה, ולא מייד בהסכם שבו ישוחררו

רובם", אומר וינטר.

לא כל מה שעובד בתורת המשחקים - קורה בפועל

למרות ההסברים שהציגו, המומחים סבורים כי בניגוד לכללים בתורת המשחקים, המציאות הרבה יותר מורכבת, במיוחד כשמדובר במשא-ומתן מול ארגון טרור. "בתורת המשחקים 'משחק' מוגדר כקבוצת שחקנים עם מטרות שונות", מדגיש פרופ' שפיגל. "אבל מי השחקנים? לכאורה ישראל וחמאס, אבל בישראל יש את בנימין נתניהו, יואב גלנט, בצלאל סמוטריץ', איתמר בן גביר, בני גנץ ועוד. לכל אחד מהם יש מטרה שונה.

"כמובן שגם בצד השני המצב הוא כזה: חמאס הוא לא גוף מונוליטי. בנוסף, ייתכן שחלק מהחטופים מוחזקים על ידי הג'יהאד האסלאמי או חמולות מקומיות. מעבר לזה, יש את המדינות המתווכות שיש להן אינטרסים שונים באזור. בשורה התחתונה, אנו מקבלים סיטואציה מורכבת שכדי לדעת את פרטיה, צריך מומחים שבודאי יהיו ביניהם חילוקי דעות, ורק לאחר מכן ניתן להפעיל כלים מתמטיים של תורת המשחקים".